

KÜSIMUS

Kas kasutada indikaatoreid LSV ära tundmiseks?	
SIHTRÜHM:	
SEKKUMINE:	indikaatoreid LSV ära tundmiseks
VÕRDLUS:	[TAUSTAKÜSIMUS]
PEAMISED TULEMUSNÄITAJAD:	
KONTEKST:	1. Milliseid indikaatoreid kasutada LSV ära tundmiseks?
VAATENURK:	
TAUST:	
HUVIDE KONFLIKT:	

HINNANG

Probleem		
Kas probleem on prioriteetne?		
JUDGEMENT	TEADUSLIK TÕENDUSMATERJAL	TÄIENDAVALD KAALUTLUSED
○ Ei ○ Pigem ei ○ Pigem jah ○ jah ○ Varieerub ○ Ei oska öelda	Töörühm esitas LSV juhendis taustaküsimuse: Milliseid indikaatoreid kasutada LSV ära tundmiseks? Töörühm soovis küsimusega selgitada, milliste kliiniliste, psühhosotsiaalsete ja/või käitumuslike indikaatorite või indikaatornimekirjade alusel saab tervishoiutöötaja ära tunda LSV, eriti juhtudel, kus patsient ei avalda tema vastu toimunud vägivalda otseselt. Lähisuhtevägivald (ka perevägivald) on igasugune vaimne, füüsiline, seksuaalne või majanduslik vägivald inimeste vahel, kes on või on varem olnud üksteisega lähisuhtes, sh suguluses. Lähisuhtevägivald all võib kannatada iga inimene olenemata soost, east, rahvusest, rassist ja seksuaalsest sättumusest. Ka ei ole lähisuhtevägivald korral oluline see, kas sa oled sinu vastu vägivalda tarvitanud inimesega koos elanud või mitte (1)	

Kirjanduses kasutatakse erinevaid termineid, sh *domestic abuse* ja *intimate partner violence*. Kuigi „domestic abuse“ on ingliskeelses kirjanduses laiem mõiste, põhineb suur osa toodud teaduskirjandusest intiimpartneri vägivalda uuringutel ning neid käsitletakse vajadusel kaudse tõendusena.

Küsimuse lahendamiseks otsiti kõigepealt otsingustrateegiaga teemakohaseid juhendeid. Sõelale jäi ainult 1: ***Responding to intimate partner violence and sexual violence against women: WHO clinical and policy guidelines. Geneva: World Health Organization; 2013*** (3). Juhend aga käsitles üldise skriinimise vs mitte skriinimise kliinilist küsimust, mis taustaküsimuses ei olnud relevantne, seega ei hinnatud vastavat juhendit AGREE tööriistaga. Juhendis oli aga toodud teisest allikast kohandatult intiimpartneri poolt toime pandud vägivaldaga seotud võimalike kliiniliste seisundite näiteid (mis ei olnud kliiniline küsimus, kuid patsiendi teekonna osa). Nendeks kliinilisteks seisunditeks olid:

- Depressiooni, ärevuse, PTSD (posttraumaatilise stressihäire) ja unehäirete sümptomid
- Suitsiidimõtted või enesevigastamine
- Alkoholi ja muude psühhoaktiivsete ainete tarvitamine
- Seletamatud kroonilised seedetrakti sümptomid
- Seletamatud reproduktiivtervise sümptomid, sh vaagna valu ja seksuaalfunktsiooni häired
- Ebasoodsad reproduktiivtervise tulemid, sh korduvad soovimatud rasedused ja/või raseduse katkestamised, hilinenud rasedusaegne jälgimine, ebasoodsad sünnitustulemid
- Seletamatud urogenitaalsüsteemi sümptomid, sh sagedased põie- või neeruvaagnainfektsioonid või muud kaebused
- Korduv tupeverejooks ja sugulisel teel levivad infektsioonid
- Krooniline valu (seletamatu põhjusega)
- Kehalised vigastused, eriti kui need korduvad ning nende kohta antakse ebamääraseid või ebausutavaid selgitusi
- Kesknärvisüsteemiga seotud probleemid – peavalud, kognitiivsed häired, kuulmislangus

	• Korduvad tervishoiuasutuste külastused ilma selge diagnoosita • Vastuvõtu ajal liigselt sekkuv partner või abikaasa Arvestades, et käesoleva juhendi puhul on tegemist tegevusjuhendiga ning lähisuhtevägivalla teema on väga suuresti samuti käsitletud riigiti kas riiklike tegevusjuhendite või tervishoiuasutuste juhenditega, tehti sirveotsing suunitletult nende peale (arvestades, et strateegiast riiklikud juhendid enamasti välja ei tule), otsimaks, mis indikaatoreid LSV ära tundmiseks kasutatakse erinevates riikides. Otsiti inglise keelt emakeelena kõnelevate riikide tegevusjuhendeid (Austraalia ja UK). <u>Sõelale jäid:</u> 1) Ühendkuningriigi Department of Health'i (2023. aasta uuendus 2017. aasta juhendile) (4), kus jagatakse erinevad indikaatorid gruppideks: Mittejärgjepidev kontakt tervishoiuteenustega • sagedased vastuvõtud ebamääraste kaebuste tõttu • sageli vahele jäetud vastuvõtud, sh rasedusaegsed visiidid • ravisoovituste mittejärgimine või planeeritust varem haiglast lahkumine Füüsilised sümptomid • vigastused, mis ei ole kooskõlas nende tekkepõhjuse selgitusega; või patsient püüab vigastuste ulatust varjata või vähendada • mitmed vigastused erinevates paranemisjärgkudes või korduvad vigastused, mille kohta antakse ebamääraseid või mitteusutavaid selgitusi (eriti rindade või kõhu piirkonnas) • kesknärvisüsteemiga seotud probleemid – peavalud, kognitiivsed häired, kuulmislangus • seletamatud: — pikaajalised seedetrakti sümptomid — urogenitaalsed sümptomid, sh sagedased põie- või neeruvaagna infektsioonid	
--	---	--

— pikaajaline valu

Reproduktiiv- ja seksuaaltervise probleemid

- seletamatud reproduktiivtervise sümptomid, sh vaagna valu ja seksuaalfunktsiooni häired
- ebasoodsad reproduktiivtervise tulemid, sh korduvad soovimatud rasedused või raseduse katkestamised / raseduse katkemised
- hilinenud rasedusaegne jälgimine, anamneesis enneaegsed sünnitused või surnultsünnid
- tupeverejooks, korduvad sugulisel teel levivad infektsioonid või korduvad kuseteede infektsioonid

Emotsionaalsed või psühholoogilised sümptomid

- depressiooni, hirmu, ärevuse, posttraumaatilise stressihäire (PTSD) ja unehäirete sümptomid
- enesevigastamine või suitsidaalsed kalduvused
- alkoholi või psühhotroopsete ainete/uimastite väärkasutamine

Sekkuv „kolmas isik“ konsultatsioonil

- partner või abikaasa, vanem või vanavanem (või eakate väärkohtlemise korral partner või pereliige) viibib vastuvõttudel alati ilma selge vajaduseta
- patsient on alistuv või kardab partneri, sugulase või saatja juuresolekul rääkida; saatja on agressiivne, domineeriv või ülemäära hoolitsev, vastab patsiendi eest või keeldub ruumist lahkumast

2) Ühendkuningriigis kasutatav Clinical Knowledge Summary (NICE poolt koostatav) 2023⁽⁵⁾:
Indikaatorid on korduvad eelmisega, kuid täiendatud võrreldes eelmisega:

Mittejärjepidev tervishoiuteenuste kasutamine

- sagedased pöördumised ebamääraste kaebuste tõttu
- sageli vahele jäetud vastuvõtud, sh rasedusaegsed visiidid või lapse mitteilmumine vastuvõtule

	• ravisoovituste mittejärgimine või planeeritust varem haiglast lahkumine • korduvad tervishoiukontaktid ilma selge diagnoosita; inimene võib kirjeldada end „õnnetustele kalduvana“ või „kohmakana“ ja anda vigastuste kohta ebamääraseid selgitusi • vigastuste tõttu abi otsimisega viivitamine Füüsilised sümptomid ja tunnused • kehalised vigastused, eriti kui need korduvad ning nende kohta antakse ebamääraseid, vastuolulisi või mitteusutavaid selgitusi (nt hematoomid, põletused, hammustusjäljed, rebendid, marrastused või luumurrud) • vigastused võivad paikneda keha piirkondades, mida tavaliselt katab riietus, näiteks kaelal, rindkerel, rindadel või kõhul; inimene võib püüda vigastuste ulatust varjata või pisendada • funktsionaalsed häired või stressiga seotud seisundid, nagu soole ärritussündroom ja muud seletamatud kroonilised seedetrakti sümptomid; fibromüalgia; kroonilised peavalud ja muud kroonilised valusündroomid; seletamatu väsimus; seletamatud kognitiivsed häired Reproduktiiv- ja seksuaaltervise sümptomid ja tunnused • seletamatud günekoloogilised sümptomid, sh krooniline vaagna valu, seksuaalfunktsiooni häired ja suguelundite vigastused • ebasoodsad reproduktiivtervise tulemid, sh korduvad soovimatud rasedused või raseduse katkestamised • hilinenud rasedusaegne jälgimine, raseduse katkemine, enneaegne sünnitus, surnultsünd või varjatud rasedus • tupeverejooks ja korduvad sugulisel teel levivad infektsioonid või kuseteede infektsioonid Emotsionaalsed ja psühholoogilised sümptomid • depressioon, hirm, ärevus, posttraumaatiline stressihäire, söömishäired ja unehäired • kohanemisraskused, käitumisprobleemid, riskikäitumine, agressiivsus, uneprobleemid ja voodimärgamine (eriti lastel) • enesevigastamine, suitsiidimõtted või suitsiidikatsed • alkoholi või narkootikumide väärkasutamine Sekkuv „kolmas isik“ konsultatsioonil • partner või abikaasa, vanem või vanavanem (või eakate väärkohtlemise korral partner, pereliige või hooldaja) viibib vastuvõttudel alati ilma selge vajaduseta	
--	--	--

	• inimene on alistuv või kardab partneri, sugulase või saatja juuresolekul rääkida • saatja on agressiivne, domineeriv või ülemäära tähelepanelik, räägib inimese eest või keeldub ruumist lahkumast Märkus: saatja võib tahtlikult jätta väga meeldiva, sõbraliku ja koostööalt mulje, mis võib panna lähisuhtevägivalda kogeva inimese näima „keerulisena“ või nende mõtlemise häirituna. 3)Western Australian Family and Domestic Violence Common Risk Assessment and Risk Management Framework (2016)(6) jaotatakse indikaatorid täiskasvanutel ja lastel esinevateks: <u>Lähisuhtevägivalla võimalikud indikaatorid</u> <u>Täiskasvanud ohvrid</u> <u>Füüsilised tunnused/sümptomid</u> • hematoomid • luumurrud • krooniline valu (kaelas või seljas) • värsked armid või väikesed lõikehaavad • raseduse katkestamised • tüsistused raseduse ajal • seedetrakti häired • sugulisel teel levivad infektsioonid • kägistamine/lämmatamine <u>Psühholoogilised</u> • depressioon • ärevus • enesevigastav käitumine • söömishäired	
--	---	--

	• foobiad • somaatilised häired • unehäired • keskendumisraskused • alkoholi kahjulik tarvitamine • legaalsete või illegaalsete narkootikumide tarvitamine • füüsiline kurnatus • suitsiidikatsed <u>Emotsionaalsed</u> • hirm • häbitunne • viha • tugivõrgustiku puudumine • väärtusetuse ja lootusetuse tunne • dissotsiatsioon või emotsionaalne tuimus <u>Sotsiaalsed/majanduslikud</u> • kodutus • töötus • võlad • sõprade või peretoetuse puudumine • sotsiaalne isolatsioon • raskused lapsevanemana <u>Käitumine/hoiak</u> • vigastuste kohta antakse mitteusutavaid selgitusi • partnerit kirjeldatakse kontrolliva või kergesti vihastavana • vastuvõtul on kaasas partner, kes räägib enamasti patsiendi eest	
--	--	--

- ärevus partneri juuresolekul
- hiljutine lahkuminek või lahutus
- vajadus olla kindlal kellaajal kodus ja sellega seotud stress
- vastumeelsus nõuannete järgimisel

Laste võimalikud indikaatorid

Sündimata lapsed

- enneaegne sünd• raseduse katkemine• madal sünnikaal• loote kahjustus• loote surm

Imikud ja väikelapsed

- sage nutmine ning rahutuse ja ärevuse tunnused• vanuse kohta väike kaal• füüsilised vigastused• hooletusse jätmine• seksuaalne väärkohtlemine• väga nõudlik või väga passiivne käitumine• võõraste suhtes ettevaatlikkus ja kerge ehmumine• toitumis- või unehäired• motoorse arengu hiline mine

Eelkooliealised lapsed

- toitumis- ja unehäired• keskendumisraskused• võimetus mängida konstruktiivselt• klammerdumus• hirm• emotsionaalne tuimus• suurenenud erutsus seisund• kohanemisraskused• arengu peetus• füüsilised kaebused

Kooliealised/varateismelised

- trotslik käitumine• mässumeelsus• tantrumid• julmus loomade vastu• teiste füüsiline väärkohtlemine• eakaaslaste vältimine• ülemäära kuulekas käitumine• endassetõmbumine• huvi kadumine sotsiaalsete tegevuste vastu• enesevigastamine• kehv kooliedukus

Teismelised

- koolist väljalangemine• õppe edukuse langus• õigusrikkumised• söömishäired• ainete väärkasutamine• depressioon• suitsiidimõtted• kontrolliva käitumise kasutamine• usaldamatus täiskasvanute suhtes• vägivaldne käitumine• vägivald vanema vastu (eriti ema vastu)• varajane rasedus

	Järgmisena mindi otsima tõendust, milliste sümptomite/tunnustega pöörduvad lähisuhtevägivalla ohvrid tervishoiuasutustesse. Hinnati süstemaatilisi ülevaateid/metaanalüüse. Sõelale jäi 3 süstemaatilist ülevaadet/metaanalüüsi: (7): Süstemaatiline ülevaade ja metaanalüüs hindas kliinilisi tunnuseid ja sümptomeid, mis on seotud lähisuhtevägivallaga naistel, kes pöörduvad esmatasandi tervishoidu, olenemata visiidile pöördumise põhjusest. Analüüs kaasas 57 uuringut (sealjuures kaasati 38 metaanalüüsi) Euroopast, Põhja-Ameerikast ja Austraaliast, kokku kaasati 351 972 naist. Kaasati uuringud, kus esmatasandi tervishoiu üle 15-aastaseid naisi küsitleti intervjuu või küsimustiku abil intiimpartneri poolt toime pandud vägivalla kogemise ning erinevate sümptomite/seisundite kohta ning analüüsiti nende vahelisi seoseid. Kõige tugevam seos leiti depressiooniga (19 uuringut; OR 3,59; 95% CI 2,7–4,7). Samuti oli statistiliselt oluline seos ärevusega (9 uuringut; OR 2,19; 95% CI 1,75–2,73) ning günekoloogiliste või sugulisel teel levivate infektsioonidega (6 uuringut; OR 2,82; 95% CI 2,1–3,8). Lisaks esines vägivallaohvritel sagedamini erinevaid somaatiliste sümptomite kombinatsioone (5 uuringut; standardiseeritud keskmiste erinevus 0,795; 95% CI 0,62–0,97). Sümptomid lahtikirjutatult: <u>Psühhiaatrilised sümptomid</u> Depressioon: OR 3,59 (95% CI 2,7–4,7) Ärevus: OR 2,19 (95% CI 1,8–2,7) Psühhotroopsete ravimite kasutamine: OR 2,33 (95% CI 1,5–3,5) <u>Günekoloogilised ja reproduktiivtervise sümptomid</u> Günekoloogilised infektsioonid või sugulisel teel levivad infektsioonid: OR 2,8 (95% CI 2,1–3,8) Soovimatu rasedus, raseduse katkestamine või erakorralise rasestumisvastase vahendi kasutamine: OR 1,49 (95% CI 1,1–2,0) Vaagna valu: OR 2,13 (95% CI 1,74–2,60) Seksuaalprobleemid: OR 2,48 (95% CI 1,55–3,97) <u>Valusündroomid ja somaatilised sümptomid</u>	
--	--	--

	Peavalu: OR 1,85 (95% CI 1,33–2,59) Seljavalu: OR 1,13 (95% CI 0,77–1,65) Kõhuvalu: OR 2,09 (95% CI 1,57–2,78) Rindkerevalu: OR 1,85 (95% CI 1,25–2,74) Krooniline valu: OR 1,80 (95% CI 1,28–2,52) <u>Mitmete sümptomite samaaegne esinemine</u> Sümptomite koguarv: standardiseeritud keskmiste erinevus (SMD) 0,795 (95% CI 0,62–0,97). <u>Tervishoiuteenuste kasutamine</u> Mitmes uuringus leiti, et lähisuhtevägivalla ohvrid pöörduvad tervishoiuteenuse poole sagedamini, kuid uuringute heterogeensuse tõttu metaanalüüsi selle tulemusnäitaja kohta ei tehtud. 2) (8): Süstemaatiline ülevaade ja metaanalüüs hindas intiimpartneri vägivalla levimust ning sellega seotud vaimse tervise häireid naistel. Analüüsi kaasati vaatlusuuringud, milles tüdrukuid ja naisi vanuses 16+ küsitleti intervjuu või küsimustiku abil intiimpartneri vägivalla kogemise ning vaimse tervise sümptomite kohta. Kaasati kokku 201 uuringut, kokku 250599 naist, globaalne uuring. Uuritavad ei olnud ainult tervishoiusüsteemist vaid ka kogukonnast. Metaanalüüsis hinnati intiimpartneri vägivalla ja erinevate psüühikahäirete või psühholoogiliste probleemide vahelisi seoseid. Metaanalüüsi põhjal oli intiimpartneri vägivallaga seotud suurem tõenäosus kõigi uuritud vaimse tervise häirete esinemiseks, sealhulgas depressiooni (OR = 2,04–3,14), posttraumaatilise stressihäire (PTSD) (OR = 2,15–2,66) ja suitsidaalsuse (OR = 2,17–5,52). Sümptomid lahtikirjutatult:	
--	---	--

3) (9) Süstemaatiline ülevaade ja metaanalüüs hindas vägivalda (peamiselt intiimpartneri vägivalda) ja kroonilise valu vahelisi seoseid naistel. Analüüsi kaasati vaatlusuuringud, milles naisi küsitleti intervjuu või küsimustiku abil vägivalda kogemise ning erinevate kroonilise valu seisundite kohta. Kaasati uuringud nii tervishoiusüsteemist kui ka kogukonnapõhistest populatsioonidest. Kaasati 37 uuringut, milles hinnati vägivalda ja krooniliste valusündroomide vahelisi seoseid.

Metaanalüüs näitas, et vägivalda kogemine oli seotud suurema kroonilise valu riskiga. Vägivalda ohvritel esines oluliselt sagedamini erinevaid kroonilise valu seisundeid võrreldes naistega, kes ei olnud kogenud vägivalda.

Valusündroomid

Krooniline valu: OR 2.08 (95% CI: 1,80–2,41)Fibromüalgia: 1,68 (95% CI: 1,44–1,98)

Aga:Krooniline vaagna valu: OR 0,57 (95% CI: 0,25–1,29)

Uuringu läbiviijate hinnangul tuleb täpsustada tulemused järgnevate metaanalüüsidega, hinnata millised kroonilise valu diagnoosid kaasata.

Toetavaks tõenduseks vaadati IPV-st põhjustatud haiguskoormust:

(10)GBD 2023 uuringugrupp hindas intiimpartneri vägivalda põhjustatud haiguskoormust globaalselt. 2023. aastal oli hinnanguliselt 608 miljonit naist (95% UI 518–724 miljonit) kogenud elu jooksul intiimpartneri vägivalda ning IPV põhjustas 18,5 miljonit DALY-t (95% UI 8,74–30,0 miljonit) naistel vanuses ≥15 aastat.

IPV-ga seotud haiguskoormus oli seotud kokku kaheksa tervisetulemiga. Suurima osa moodustasid vaimse tervise häired: 2023. aastal põhjustasid ärevushäired 5,43 miljonit DALY-t (95% UI –1,25 kuni 14,6 miljonit) ja raske depressioon 3,96 miljonit DALY-t (95% UI 1,71–6,92 miljonit). Lisaks oli IPV seotud haiguskoormusega, mis tulenes suitsiididest ja suitsidaalsusest, alkoholi tarvitamise häirest, HIV-infektsioonist, sugulisel teel levivatest infektsioonidest ning

	reproduktiivtervise tuisustest, sealhulgas raseduse katkemisest ja enneaegsest sünnitusest, kuid nende seisundite puhul ei esitatud artiklis eraldi DALY-sid.	
Soovitud mõju Kui suur on eeldatav soovitud mõju?		
JUDGEMENT	TEADUSLIK TÕENDUSMATERJAL	TÄIENDAVID KAALUTLUSED
☐ Tühine ☐ Väike ☐ Mõõdukas ☐ Suur ☐ Varieerub ☐ Ei oska öelda		
Soovimatu mõju Kui suur on eeldatav soovimatu mõju?		
JUDGEMENT	TEADUSLIK TÕENDUSMATERJAL	TÄIENDAVID KAALUTLUSED
☐ Suur ☐ Mõõdukas ☐ Väike ☐ Tühine ☐ Varieerub ☐ Ei oska öelda		
Tõendatuse kindlus Kui kindel võib kokkuvõttes olla sekkumise mõju tõendatuses?		
JUDGEMENT	TEADUSLIK TÕENDUSMATERJAL	TÄIENDAVID KAALUTLUSED

○ Väga madal ○ madal ○ Mõõdukas ○ väga ○ kaasatud uuringud puuduvad		Tõendus LSV indikaatoritest pärines ainult naisi kaasanud teadusuuringutest ja on seega ainult kaudselt ülekantav teistele sihtrühmadele. LSV indikaatoreid tuleks hinnata omavahel koosmõjus, mitte üksikult. Samas ei ole olemas nõ kindlat arvu või komplekti indikaatoreid, mille esinemisel kindlasti LSV-d kahtlustada.
---	--	---

Väärtushinnangud

Kas see, kuivõrd inimesed (inimeste erinevad alarühmad) peamisi tulemusi väärtustavad, varieerub või kui ebakindlad me nende hinnangutes oleme?

JUDGEMENT	TEADUSLIK TÕENDUSMATERJAL	TÄIENDAVALD KALUTLUSED
○ oluline ebakindlus või varieeruvus ○ võimalik oluline ebakindlus või varieeruvus ○ oluline ebakindlus või varieeruvus tõenäoliselt puudub ○ oluline ebakindlus või varieeruvus puudub		

Mõjude tasakaal

Kas sekkumise soovitud ja soovimatu mõju vahetõde viitab sekkumise või võrdlus(tegevuse) ülekaalule?

JUDGEMENT	TEADUSLIK TÕENDUSMATERJAL	TÄIENDAVALD KALUTLUSED
○ soosib võrdlust ○ pigem soosib võrdlust ○ ei soosi sekkumist ega võrdlust ○ pigem soosib sekkumist ○ soosib sekkumist ○ Varieerub ○ Ei oska öelda		

Vajaminevad ressursid

How large are the resource requirements (costs)?"

JUDGEMENT	TEADUSLIK TÕENDUSMATERJAL	TÄIENDAVALD KAALUTLUSED
○ suur kulu ○ Mõõdukas kulu ○ mitteamvestatav kulu ja sääst ○ Mõõdukas sääst ○ suur sääst ○ Varieerub ○ Ei oska öelda		

Vajaminevate ressursside tõendatuse kindlus

Milline on ressursivajaduse (kulude) tõendatusaste?

JUDGEMENT	TEADUSLIK TÕENDUSMATERJAL	TÄIENDAVALD KAALUTLUSED
○ Väga madal ○ madal ○ Mõõdukas ○ väga ○ kaasatud uuringud puuduvad		

Kulutõhusus

Kas sekkumise kulutõhusus soosib sekkumist või võrdlust?

JUDGEMENT	TEADUSLIK TÕENDUSMATERJAL	TÄIENDAVALD KAALUTLUSED
-----------	---------------------------	-------------------------

☐ soosib võrdlust ☐ pigem soosib võrdlust ☐ ei soosi sekkumist ega võrdlust ☐ pigem soosib sekkumist ☐ soosib sekkumist ☐ Varieerub ☐ kaasatud uuringud puuduvad		
--	--	--

Võrdsed võimalused

Kuivõrd sekkumine mõjutab tervisevõimaluste võrdsust?

JUDGEMENT	TEADUSLIK TÕENDUSMATERJAL	TÄIENDAVALD KAALUTLUSED
☐ vähendab võrdsust ☐ tõenäoliselt vähendab võrdsust ☐ tõenäoliselt ei mõjuta võrdsust ☐ tõenäoliselt suurendab võrdsust ☐ suurendab võrdsust ☐ Varieerub ☐ Ei oska öelda		

Vastuvõetavus

Kas sekkumine on huvitatud osapooltele vastuvõetav?

JUDGEMENT	TEADUSLIK TÕENDUSMATERJAL	TÄIENDAVALD KAALUTLUSED
☐ Ei ☐ Pigem ei ☐ Pigem jah ☐ jah ☐ Varieerub ☐ Ei oska öelda		

Teostatavus

Kas sekkumine on teostatav?

JUDGEMENT	TEADUSLIK TÕENDUSMATERJAL	TÄIENDAVALD KAALUTLUSED
-----------	---------------------------	-------------------------

☐ Ei ☐ Pigem ei ☐ Pigem jah ☐ jah ☐ Varieerub ☐ Ei oska öelda		
--	--	--

OTSUSTE KOKKUVÕTE

	JUDGEMENT						
PROBLEEM	Ei	Pigem ei	Pigem jah	jah		Varieerub	Ei oska öelda
SOOVITUD MÕJU	Tühine	Väike	Mõõdukas	Suur		Varieerub	Ei oska öelda
SOOVIMATU MÕJU	Suur	Mõõdukas	Väike	Tühine		Varieerub	Ei oska öelda
TÕENDATUSE KINDLUS	Väga madal	madal	Mõõdukas	väga			kaasatud uuringud puuduvad
VÄÄRTUSHINNANGUD	oluline ebakindlus või varieeruvus	võimalik oluline ebakindlus või varieeruvus	oluline ebakindlus või varieeruvus tõenäoliselt puudub	oluline ebakindlus või varieeruvus puudub			
MÕJUDE TASAKAAL	soosib võrdlust	pigem soosib võrdlust	ei soosi sekkumist ega võrdlust	pigem soosib sekkumist	soosib sekkumist	Varieerub	Ei oska öelda
VAJAMINEVAD RESSURSID	suur kulu	Mõõdukas kulu	mittearvestatav kulu ja sääst	Mõõdukas sääst	suur sääst	Varieerub	Ei oska öelda
VAJAMINEVATE RESSURSSIDE TÕENDATUSE KINDLUS	Väga madal	madal	Mõõdukas	väga			kaasatud uuringud puuduvad
KULUTÕHUSUS	soosib võrdlust	pigem soosib võrdlust	ei soosi sekkumist ega võrdlust	pigem soosib sekkumist	soosib sekkumist	Varieerub	kaasatud uuringud puuduvad
VÕRDESED VÕIMALUSED	vähendab võrdsust	tõenäoliselt vähendab võrdsust	tõenäoliselt ei mõjuta võrdsust	tõenäoliselt suurendab võrdsust	suurendab võrdsust	Varieerub	Ei oska öelda
VASTUVÕETAVUS	Ei	Pigem ei	Pigem jah	jah		Varieerub	Ei oska öelda
TEOSTATAVUS	Ei	Pigem ei	Pigem jah	jah		Varieerub	Ei oska öelda

SOOVITUSE LIIK

Tugev soovitus mitte teha ☐	Nõrk soovitus sekkumise vastu ☐	Nõrk soovitus kas sekkumise või alternatiivi poolt ☐	Nõrk soovitus sekkumise poolt ☐	Tugev soovitus teha ☐
--	--	---	--	--

JÄRELDUSED

Soovitus

LSV indikaatoritena arvesta järgmiseid tunnuseid ja/või sümptomeid:

1. Mittejärjepidev tervishoiuteenuste kasutamine

- sagedased pöördumised (sh e-pöördumised) ebamääraste/rohkete kaebuste tõttu, k.a teiste soovitusel/sunnil
- sageli vahele jäetud vastuvõtud, sh rasedusaegsed visiidid või lapse tervisega seotud vastuvõttudele mitteilmumine
- ravisoovituste mittejärgimine või anamneesis planeeritust varem haiglast lahkumine
- korduvad tervishoiukontaktid ilma selge diagnoosita; inimene võib kirjeldada end „õnnetustele kalduvana“ või „kohmakana“ ja anda vigastuste kohta ebamääraseid selgitusi
- vigastuste tõttu abi otsimisega viivitamine/arstiabi mitte otsimine

2. Füüsilised sümptomid ja tunnused

- kehalised vigastused, eriti kui need korduvad ning nende kohta antakse ebamääraseid, vastuolulisi või mitteusutavaid selgitusi (nt hematoomid, põletused, hammustusjäljed, lahtised haavad, marrastused või luumurrud)
- vigastused võivad paikneda keha piirkondades, mida tavaliselt katab riietus, näiteks kaelal, rindkerel, rindadel, kõhul, intiimpiirkonnas; inimene võib püüda vigastuste ulatust varjata või pisendada
- funktsionaalsed häired või stressiga seotud seisundid, nagu soole ärritussündroom ja muud seletamatud kroonilised seedetrakti sümptomid; fibromüalgia; kroonilised peavalud ja muud kroonilised valusündroomid; seletamatu väsimus; seletamatud kognitiivsed häired

3. Reproktiiv- ja seksuaalervise sümptomid ja tunnused

- seletamatud günekoloogilised sümptomid, sh krooniline vaagna valu, seksuaalfunktsiooni häired ja suguelundite vigastused
- ebasoodsad reproduktiivtervise tulemid, sh korduvad soovimatud rasedused (sh vaatamata hormonaalsete kontratseptiivide välja kirjutamisele) või raseduse katkestamised
- hilinenud rasedusaegne jälgimine, raseduse katkemine, enneaegne sünnitus, surnultsünd või varjatud rasedus
- tsüklikväline tupeverejooks

- korduvad sugulisel teel levivad infektsioonid või kuseteede infektsioonid

4. Emotsionaalsed ja psühholoogilised sümptomid

- depressiivsus, hirm, ärevus, kergesti ärritumine vm emotsionaalne reaktiivsus, traumakogemuse tahtmatu meenutamine või sellega seotud vältimiskäitumine, söömisega seotud probleemid, uneprobleemid
- kohanemisraskused, käitumisprobleemid, riskikäitumine, agressiivsus, uneprobleemid ja voodimärgamine (eriti lastel)
- enesevigastamine, suitsiidimõtted või suitsiidikatsed
- alkoholi, tubakatoodete või teiste uimastite riskikasutamine

5. Sekkuv „kolmas isik“ konsultatsioonil

- partner või abikaasa, vanem või vanavanem või muu pereliige viibib vastuvõttudel sageli alati ilma selge vajaduseta
- inimene on alistuv või kardab partneri, sugulase või saatja juuresolekul rääkida
- saatja on agressiivne, domineeriv või ülemäära tähelepanelik, räägib inimese eest või keeldub ruumist lahkumast
- saatja vähendab patsiendi autonoomiat otsustes (nt konkreetsed raviotsused...)
- saatja võib ka tahtlikult jätta väga meeldiva, sõbraliku ja koostööalt mulje, mis võib panna lähisuhtevägivalda kogeva inimese näima „keerulisena“ või nende mõtlemise häirituna
- partner võib sekkuda ka tervishoiutöötajale suunatud nõudlike telefonikõnede, sõnumite kaudu

VIIDEDE KOKKUVÕTE

1. Sotsiaalkindlustusamet, . Lähisuhtevägivald.Sotsiaalkindlustusamet; 2024.
2. World Health Organization, . Responding to intimate partner Responding to intimate partner violence and sexual violence against women: WHO clinical and policy guidelines.2013.
3. World Health Organization, . Responding to intimate partner violence and sexual violence against women.2013.
4. Department of Health, . Responding to domestic abuse: a resource for health professionals.2017.
5. NICE Clinical Knowledge Summaries, . Domestic abuse: managing domestic abuse.2023.
6. Western Australian Government, Department for Child Protection and Family Support. Western Australian Family and Domestic Violence Common Risk Assessment and Risk Management Framework.2016.
7. Vicard-Olagne, Mathilde, Pereira, Bruno, Rougé, Laure, Cabailiot, Aurélie, Vorilhon, Philippe, Lazimi, Gilles, Laporte, Catherine. Signs and symptoms of intimate partner violence in women attending primary care in Europe, North America and Australia: a systematic review and meta-analysis.Family Practice; 2022-02-01.
8. White, Sarah J., Sin, Jacqueline, Sweeney, Angela, Salisbury, Tatiana, Wahlich, Charlotte, Montesinos Guevara, Camila Margarita, Gillard, Steven, Brett, Emma, Allwright, Lucy, Iqbal, Naima, Khan, Alicia, Perot, Concetta, Marks, Jacqueline, Mantovani, Nadia. Global Prevalence and Mental Health Outcomes of Intimate Partner Violence Among Women: A Systematic Review and Meta-Analysis.Trauma, Violence & Abuse; 2024-01.
9. Uvelli, Allison, Ribaud, Carola, Gualtieri, Giacomo, Coluccia, Anna, Ferretti, Fabio. The association between violence against women and chronic pain: a systematic review and meta-analysis.BMC Women's Health; 2024-06-04.
10. Flor, Luisa S, Spencer, Cory N, Cagney, Jack, Gil, Gabriela Fernanda, Aalruz, Hasan, Abd ElHafeez, Samar, Abdelwahab, Siddiq Ibrahim, Abdoun, Meriem, Abebe, Mesfin, Abebe, Yonas, Abedi, Armita, Abeldaño Zuñiga, Roberto Ariel, Abie, Alemwork, Abiodun, Olumide, Aboagye, Richard Gyan, Abreu, Lucas Guimarães, Abu Farha, Rana Kamal, Abubakar, Bilyaminu, Abuhammad, Sawsan, Achore, Meshack, Adams, Lisa C, Adebisi, Babatope Oluwadamilare, Adedokun, Kamoru Ademola, Adegbile, Oluwatobi E, Adegoke, Nurudeen A, Adeleke, Olumide Thomas, Adeniyi, Makeinde Adebayo, Adesina, Miracle Ayomikun, Adewuyi, Habeeb Omoponle, Adnani, Qorinah Estiningtyas Sakilah, Adzighli, Leticia Akua, Afolabi, Aanuoluwapo Adeyimika, Afolabi, Rotimi Felix, Afzal, Muhammad Sohail, Afzal, Saira, Agyemang-Duah, Williams, Ahinkorah, Bright Opoku, Ahmad, Aqeel, Ahmad, Danish, Ahmad, Muayyad M, Ahmed, Asma, Ahmed, Ayman, Ahmed, Haroon, Ahmed, Mehruunisha Sharif, Ahmed, Oli, Akin-Odanye, Elizabeth Oluwatoyin, Akosile, Wole, Akpabio, Idorenyin Ubon, Alam, Zufishan, Al-Amer, Rasmieh Mustafa, Alansari, Amani N, Alanzi, Turki M, Aleidi, Shereen M, Alemu, Melaku Birhanu, Alhalaiaq, Fadwa Naji, Al-Iede, Montaha, Alinejad Rokny, Hamid, Almagharbeh, Wesam Taher, Al-Mamun, Md, Almazan, Joseph Uy, Alnaeem, Mohmmad Minwer, Alrimawi, Intima, Alshahrani, Najim Z, Alyahya, Mohammad Sharif Ibrahim, Amin, Tarek Tawfik, Amini, Saeed, Amiri, Sohrab, Amu, Hubert, Amzat, Jimoh, Anderson, David B, Anuoluwa, Boluwatife Stephen, Anvari, Saeid, Anyasodor, Anayochukwu Edward, Aravkin, Aleksandr Y, Arias de la Torre, Jorge, Armocida, Benedetta, Arrieta, Alejandra, Arumuganainar, Deepavalli, Ashraf, Tahira, Aslam, Bilal, Asri, Yuni, Athari, Seyyed Shamsadin, Atorkey, Prince, Atre, Sachin R, Atsbaha, Abadi Hailay, Atta, Julie Alaere, Atteraya, Madhu Sudhan, Azzam, Ahmed Y, B, Sheeba, Baghlaif, Khlood K, Baig, Atif Amin, Balcha, Wonda Feyisa, Balmori-de-la-Miyar, Jose, Bandyopadhyay, Soham, Barik, Manish, Barker-Collo, Suzanne Lyn, Bashar, MD Abu, Bashir, Shahid, Bashiri, Azadeh, Bastan, Mohammad-Mahdi, Beeraka, Narasimha M, Belayneh, Melesse, Belge Bilgin, Gokce, Bell, Michelle L, Berihun, Abiye Assefa, Bermudez, Amiel Nazer C, Bhatnagar, Arushee, Bhattarai, Ashmin Hari, Biswas, Mohammad Shahangir, Bjertness, Espen, Bolarinwa, Obasanjo Afolabi, Bolourinejad, Paria, Boppana, Sri Harsha, Boto Carvajal, Alejandro, Bouaoud, Souad, Brugh, Traolach, Buonsenso, Danilo, Burns, Richard A, Bustanji, Yasser, Carugno, Andrea, Carvalho, Andre F, Carvalho, Felix, Castaldelli-Maia, Joao Mauricio, Cerrai, Sonia, Chandan, Joht Singh, Chandradasa, Miyuru, Charalampous, Periklis, Chattu, Vijay Kumar, Chaudhary, Anis Ahmad, Chaudhuri, Sirshendu, Chen, Haiyan, Ching, Patrick R, Chopra, Hitesh, Chukwu, Chidozie Williams, Chukwu, Isaac Sunday, Chung, Sunghyun, Cullen, Patricia, da Silva, Alanna Gomes, Dachew, Berihun Assefa, Dadras, Omid, Dai, Xiaochen, Dalal, Koustuv, Dandona, Rakhi, D'Anna, Lucio, Darcho, Samuel Demissie, Dayal, Harsha, DeGraw, Erin M, Dellie, Endalkachew, Deuba, Keshab, Dewan, Syed Masudur Rahman, Dias da Silva, Diana, Diaz, Daniel, Dohare, Sushil, Dowou, Robert Kokou, Dumbili, Emeka W, Dunne, Jennifer, Eboeime, Ejemai, Edeh, Cynthia, Edinur, Hisham Atan, Ekholuenetale, Michael, El Morsi, Doaa Abdel Wahab, Eshun, Gilbert, Fagbamigbe, Adeniyi Francis, Fan, Qiping, Farahani, Alireza, Faro, Andre, Fasanmi, Abidemi Omolara, Feizkhah, Alireza, Ferreira, Nuno, Franklin, Richard Charles, Fry, Deborah Ann, Gao, Xiang, Gebregergis, Miglas Welay, Gebrehiwot, Mesfin, Geda, Yohannes Fikadu, Gelchu, Miesa, Getahun, Genanew K, Ghasemi Assl, Shakiba, Gholami, Ehsan, Gholizadeh, Nasim, Ghotbi, Elena, Gilani, Jaleed Ahmed, Girmay, Alem Abera, Golechha, Mahaveer, Goleij, Pouya, Grivna, Michal, Guan, Shi-Yang, Gunawardane, Damitha Asanga, Gupta, Sapna, Halder, Pritam, Halil, Hassen Mosa, Hanif, Asif, Hanifi, Nasrin, Hareru, Habtamu Endashaw, Haro, Josep Maria, Has, Eka Mishbahatul Marah, Hasaballah, Ahmed I, Hasani, Hamidreza, Hay, Simon I, Herbert, Molly E, Hesari, Marjan, Hlongwa, Mbuzeleni, Hossain, Mazeda, Hossain, Md Mahbub, Hossain, Md Sabbir, Hossain, Mohammad Bellal, Hu, Chengxi, Huang, Junjie, Huang, Yongsong, Iftikhar, Pulwasha Maria, Iqbal, Meesha, Irham, Lalu Muhammad, Iskander, Teresa R, Islam, Md Shahinul, Islam, Sheikh Mohammed Shariful, Jabbarinejad, Roxana, Jena, Belayneh Hamdela, Jha, Ravi Prakash, Joseph, Nitin, Joshua, Charity Ehimwenma, Kang, Jiseung, Kanmodi, Kehinde Kazeem, Karajizadeh, Mehrdad, Karami, Jafar, Kashoo, Faizan Zaffar, Khaing, Inn Kynn, Khajuria, Himanshu, Khalil, Mariam, Khan, Iqra Hamid, Khan, Ramsha Mushtaq, Khanmohammadi, Shaghayegh, Khasbage, Sameer Uttamaro, Kheirallah, Khalid A, Khoshvaght, Samira, Khosrowjerdi, Mahmood, Khubchandani, Jagdish, Kim, Jinho, Kim, Kwanghyun, Knaul, Felicia Marie, Knudsen, Ann Kristin Skringo, Koomson-Yalley, Elizabeth, Kretchy, Irene Akwo, Krishan, Kewal, Kuate Defo, Barthelemy, Kuddus, Mohammed, Kuitunen, Ilari, Kulimbet, Mukhtar, Kumar, Dewesh, Kumar, G Anil, Kumar, Kamal, Kumar, Manasi, Kumar, Rakesh, Kumar, Vijay, Kusi Amponsah, Abigail, Kusnali, Asep, Kuwornu, John Paul, Kyei-Arthur, Frank, L C, Pallavi, Laflamme, Lucie, Lahariya, Chandrakant, Lajunen, Timo, Langguth, Berthold, Laslett, Anne-Marie, Lassi, Zohra S, Latif, Areeba, Lawal, Saheed Akinmayowa, Lawan, Aliyu, Lee, Seung Won, Leshargie, Cheru Tesema, Li, Jie, Li, Zhihui, Liu, Jue, Liu, Xuefeng, Llanaj, Erand, Loreche, Arianna Maever, Ma, Kevin Sheng-Kai, Ma, Zheng Fei, Madadizadeh, Farzan, Madureira-Carvalho, Aurea Marilia, Mahmood, Nozad Hussein, Makram, Abdelrahman M, Mallick, Trisha, Malta, Deborah Carvalho, Manjani, Lokesh, Maravilla, Joemer C, Marzouk, Sammer, Matei, Clara N, Mathangasinghe, Yasith, Mahood, Mattoo, Khurshid A, Maulik, Pallab K, Mbachui, Ikechukwu Innocent, McLaughlin, Susan A, McPhail, Steven M, Meles, Hadush Negash, Mendoza, Walter, Menezes, Ritesh G, Mengesha, Endalkachew Worku, Mestrovic, Tomislav, Mettananda, Sachith, Mewoabi, Sandrine Donfack D, Michelerio, Andrea, Miller, Ted R, Minervini, Giuseppe, Mirghafourvand, Mojan, Mittal, Chaitanya, Mohamed, Mona Gamal, Mohamed, Nouh Saad, Mohamed Ahmed, Khabab Abbasher Hussien, Mohammad-Alizadeh-Charandabi, Sakineh, Mohammadian-Hafshejani, Abdollah, Mohammed, Shafiu, Mokdad, Ali H, Molavi Vardanjani, Hossein, Monasta, Lorenzo, Moradi, Yousef, Moreira, Rafael Silveira, Motappa, Rohith, Mozahheb Yousefi, Kimia, Mubarik, Sumaira, Mujica, Oscar J, Mullany, Erin C, Murray, Christopher J L, Myung, Woojae, Nagarajan, Karikalan, Nargus, Shumaila, Nashwan, Abdulqadir J, Nassar, Mahmoud, Navaratna, Samidi Nirasha Kumari, Nayak, Biswa Prakash, Nayak, Shalini Ganesh, Nazri-Panjaki, Athare, Ndungu, Anthony Wainaina, Nearchou, Finiki, Nega, Amanuel Tebabal, Ngeoi, Ionut, Nguyen, Cao Duy, Nguyen, Cuong Tat, Nguyen, Huong Lan Thi, Nguyen, Long, Noor, Syed Toukir Ahmed, Noreen, Mamoon, Norouzy, Amir, Nri-Ezedi, Chisom Adaobi, Nwakama, Chijindu N, Nyande, Felix Kwasi, O'Connell, Erin M, Okonji, Osaretin Christabel, Okunlola, John Olayemi, Olabisi, Oluwaseyi Isaiah, Olorunsaiye, Comfort Z, Onie, Sandersan, Onwujekwe, Obinna E, Orselik, Atakan, Ortiz-Prado, Esteban, Osborne, Augustus, Osuagwu, Uchechukwu Levi, Ouyahia, Amel, P a, Mahesh, Padubidri, Jagadish Rao, Palma-Alvarez, Raul Felipe, Pantazopoulos, Ioannis, Parikh, Romil R, Parmar, Arpit, Pashaei, Ava, Pasovic, Maja, Patel, Jay, Patel, Sangram Kishor, Patil, Shankargouda, Pawar, Shrikant, Pawar, Shubhadarshini, Peprah, Prince, Poluru, Ramesh, Pourtaheri, Naeimeh, Pradhan, Jalandhar, Prates, Elton Junio Sady, Puthussery, Shuby, Puvvula, Jagadeesh, Qattea, Ibrahim, Qi, Xiang, Qi, Zhipeng, Qiao, Yanan, Raheem, Kabir Ayobami, Rahimi-Movaghar, Vafa, Rahman, Md Mosfequr, Rahman, Mosiur, Rahman, Muhammad Aziz, Raimondo, Ivano, Rajaa, Sathish, Rajpoot, Pushp Lata, Ramadan, Mahmoud Mohammed, Ramazanov, Sheena, Ranabhat, Chhabi Lal, Rao, Sowmya J, Rathish, Devarajan, Rauniyar, Santosh Kumar, Rezaeian, Mohsen, Rhee, Taeho Gregory, Rodriguez, Jefferson Antonio Buendia, Roefer, Leonardo, Ronfani, Luca, Rony, Mostaq Karim Khan, Ross, Allen Guy Patrick, Rouzbahani, Hanieh, Rouzbahani, Shiva, Roy, Priyanka, Roy, Sharmistha, Rudolf, Robert, Sabet, Cameron John, Saeed, Mohd, Saeed, Umar, Sagar, Rajesh, Sagoe, Dominic, Sahoo, Pragyan Monalisa, Sajadi, S Mohammad, Salihu, Dauda, Sameen, Sonia, Samy, Abdallah M, Santomauro, Damian F, Santric-Milicevic, Milena M, Sarkar, Tanmay, Sarode, Gargi Sachin, Sarode, Sachin C, Satpathy, Maheswar, Sawhney, Monika, Selvaraj, Siddharthan, Sethi, Yashendra, Shahab, Muhammad, Shahid, Samiah,

Shahwan, Moyad Jamal, Shaikh, Masood Ali, Shaikh, Nafhat, Shamsi, Anas, Shamsutdinova, Alfiya, Shan, Dan, Shanawaz, Mohd, Shannawaz, Mohammed, Sharma, Vishal, Shetty, Mahabalesh, Shetty, Premalatha K, Shi, Wenming, Shimul, Md Monir Hossain, Shiri, Rahman, Shittu, Aminu, Shiue, Ivy, Shorofi, Seyed Afshin, Siddig, Emmanuel Edwar, Silva, Gustavo Correia Basto da, Singh, Akanksha, Singh, Baljinder, Sousa, Marco Aurelio, Stanikzai, Muhammad Haroon, Stein, Caroline, Stein, Dan J, Stubbs, Brendon, Subramaniyan, Vetriselvan, Suhaib, Mahwish, Sullman, Mark J M, Sun, Jing, Swain, Chandan Kumar, T y, Sree Sudha, Tabarés-Seisdedos, Rafael, Tabatabaei, Seyyed Mohammad, Tabche, Celine, Tampa, Mircea, Tareke, Minale, Taridashti, Sarvenaz, Tasnim, Anika, Temsah, Mohamad-Hani, Tesfu, Azimeraw Arega, Thapar, Rekha, Thiruvengadam, Muthu, Tian, Wei, Tovani-Palone, Marcos Roberto, Tran, Tam Quoc Minh, Tran, Thang Huu, Tromans, Samuel Joseph, Truppa, Claudia, Tsai, Alexander C, Tsermpini, Evangelia Eirini, Twalibu, Aisha, Unnikrishnan, Bhaskaran, Vally, Zahir, Vasconcelos, Nadia Machado, Vieira, Aliscia, Villarreal-Zegarra, David, Vinayak, Manish, Vos, Theo, Waheed, Yasir, Walia, Megha, Wang, Qingzhi, Wang, Wei, Wang, Yuan-Pang, Wickramasinghe, Nuwan Darshana, Wiredu Agyekum, Martin, Xie, Wanqing, Xu, Wanqing, Yahoo (Syed), Saba, Yan, Guangcan, Yang, Yuqi, Ye, Pengpeng, Yesodharan, Renjulal, Yi, Siyan, Yismaw, Yazachew Engida, Yon, Dong Keon, Yonemoto, Naohiro, Yu, Chuanhua, Yunusa, Umar, Zadey, Siddhesh, Zamagni, Giulia, Zandam, Hussaini, Zeariya, Mohammed G M, Zemariam, Alemu Birara, Zhang, Beijian, Zhang, Haijun, Zhumagaliuly, Abzal, Zinchuk, Mikhail, Zoromba, Mohamed Ali, Zyoud, Sa'ed H, Gakidou, Emmanuela. Disease burden attributable to intimate partner violence against females and sexual violence against children in 204 countries and territories, 1990–2023: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2023. The Lancet; 2026-01-03.